

Kívülről nehéz olyasmit mondani egyetemi ügyekben, amit egyébként belül kell megvalósulásra munkálni. Mégsem érzem magamat illetéktelennek — ezért is teszek eleget a szerkesztőség felkérésének — mert a politika szférájában mozgó témák „szakmámhoz” tartoznak, s az említésre kerülő gondolatok politikai aspektusai minden vonatkozásban elsődlegesek. Az időzjel közé tett szakma pedig legjobb meggyőződésem szerint éppen olyan mesterség, mint a matematika, vagy jogtudomány.

Mostanában szokás hangoztatni, hogy a gazdasággal foglalkozó emberek számára „nehéz évek” következnek, s ilyenkor a gazdaságirányítás új rendszerének bevezetésére gondolnak. A józanságot mutató évődés nem alaptalan, hiszen 1968-ban — a bevezetés első fázisában — a reform irányelvei még korlátozott mértékben érvényesülnek, s majd csak 1969/70-ben kerül sor a gazdaságirányítási koncepció teljes hatású alkalmazására. Érződik majd, hogy új és régi keveredik a ránk következő átmeneti évben és ez még inkább bonyolítja az amúgysem könnyű átterést. De erre szükség van, mert az első tapasztalati év alapján kell elvégezni a gyakorlat által jelzett módosításokat. Az is természetes, hogy a jövő évben összhangot kell teremteni a termelés és a szükséglet között, minél kevesebb erő vonódik el a fogyasztási cikkek gyártásától. Ezért került centrálisan meghatározásra a 4 százalékos bérfejlesztési maximum és ilyen megfontolások alapján szűkült összebb a beruházási piac is. 1968-ban mindenütt nagyobb hangsúlyt és figyelmet kap a népgazdasági összérdek, a reális vállalati érdekekkel szemben. Ez a néhány vonás elég jól példázza, hogy valóban indokolt megfogni a munka vastagabb végét a gazdasági életben.

De vajon a szellemi élet felett teljesen nyomtalanul vonul el az új irányítási rendszer? Nem. Ha az egyetemek, főiskolák körét vesszük szemügyre, kiderül, hogy a következő évek itt sem lesznek érdektelenek. Nem azért, mert itt is merőben új mechanizmus lép be, hanem mivel az oktatásügy korszerűsítése, célsebb irányítása és szervezése itt is napirendre került.

Milyen változásokat tartalmaz a korszerűbb irányítás fogalomköre?

Első helyen említendő a hatáskör bővülése. Az önállóbbá váló vezetése az egyetemeknek, karoknak és természetesen a tanszéknek láttszólagosan csak annyit jelent, hogy a — rektorok, dékánok kinevezésén kívül — a kinevezésekről helyben döntenek. A valóság azonban az, hogy káderpolitikánk helyes, jól bevált elveit az egyetemek, főiskolák vezetői gyakorolják előzetes főhatósági kontroll nélkül. Intézkedéseikért a felelősség nem hárítható másokra és nem is osztható meg. Ebből következik, hogy az egyetem és tanszék vezetőinek, s a párt-szervezeteknek sokkal jobban kell ismeriük káderpolitikánk lényegét, hogy azt torzítástól és szubjektivitástól mentesen tudják alkalmazni. Nem öncélúságról van szó, a káderpolitika eszköze és nem is akármilyen eszköze politikai (egyetem és tudománypolitikai) elképzeléseink megvalósításának. Kitűnő szakembereket akarunk képezni továbbra is, olyanokat, akik megfelelnek az ezredforduló szakmai, szellemi igényének. Olyan nagy hatású szellemi centrumot akarunk kifejleszteni Szegeden, amelyből kivesszük minden „vidékiség”; olyan szocialista gondolkodású és érzésű szellemi erőt kovácsolunk, amely majd magasabb fokon, meggyőződéssel folytatja mai munkánkat. E nagy és egészséges elképzelés megvalósításának ellentmond minden kicsinyes, szubjektív gyakorlat és ártó kispolgári törtetés, pozícióharc, személyes haszon és indokolatlan egyéni érvényesülés kierőszakolása. Csak néhány vonás ez és máris kiderül, hogy az önállóság milyen figyelemreméltó motívumokat tartalmaz például kádermunkánkban.

Az új viszonyok között jobb lesz egyetemünk és főiskolánk gazdálkodása is. Megszűnik az évről-évre történő tervezés, a pénzgazdálkodás kötöttsége, a rovatok

Egyetemi kérdésekről

Írta: Siklós János

szerteágazó labirintusa, stb. A beralap felhasználása és a létszámgazdálkodás helyi intézkedések alapján folyik. Nem érdektelen az sem, hogy a szakemberképzést hosszú távra szólóan kimunkált tervek, elképzelések szabályozzák. Ez a tervezés nem úgy értendő, hogy pontosan létszámot határoz meg egy-egy szellemi szakmában, hiszen húsz százalékos mínusz—plusz eltéréssel tervezhető a szakemberszükséglet két évtizedes távlatban. Nagy jelentőségű az is, hogy a főhatóság útmutatása alapján elkészült az egyetem több évre szóló ügyrendje. Ezek a változások külső jegyei, az a keret, amelyet élettel kell megtöltenie az egyetemnek, főiskolák, tanszékvezetőinek.

A legizgatóbb gond — világviszonylatban is — a huszadik század második felében felhalmozódott roppant nagy mennyiségű tudományos ismeretanyag, s a hallgatók „befogadókészsége” közötti elmentmondás valamilyen feloldása. A képzési időt és az évek számát nem növelhetjük tovább. A képzésben a mennyiségi szemlélet kimerült, már eddig is túlzásokat teremtett. Mi a megoldás ahhoz, hogy a hallgató saját tudományágában a legényesebbet, a nélkülözhetetlenül fontosat megkapja? Semmiképpen sem az anyag szelektálása, ez a mechanikus művelet önmagában nem old meg semmit. A probléma gyökere — minden valószínűség szerint — a hallgatónak önálló gondolkodásra serkentése körül keresendő. Vagyis ez a körülmény olyan oktatási metodikát kíván a következő évtizedben, amely alkalmas arra, hogy gondolkodtassza a tanulót, képessé tegye összefüggések felismerésére és ezáltal inspirálja merész, fantáziadús kutatásra, keresésre. Az említett ellentmondás feloldását valahol itt és így lehetne eredményesen keresni.

Ha pedig úgy tesszük fel magunknak, hogy milyenek ehhez a személyi és tárgyi feltételek egyetemünk, akkor sajnos elég tarka képet rajzolhatunk magunknak. Oktatóink zöme képes arra, hogy lexikális tudást gyarapító pedagógiáját párosítsa az önálló gondolkodásra serkentő, elősegítő metodikával. Az is igaz, hogy erre nem mindenki képes. Mégis, a jövőben az egyetemi oktatót e kíváncsi alapján is szükséges minősíteni. Szó sincs természetesen semmiféle türelmetlenségről, szükségletlen kapkodásról; először az igény alapján kimunkált megfogalmazásával készülnünk el. Ha csak ezt az egyetlen igényt veszem, tanszékvezetőink felelőssége nagy mértékben megváltozik a korábbi esztendőkhöz képest. Ez a gondolkodás szinte magával hozza, hogy az önálló gondolkodásra nevelést már a középiskolákban határozottabban kell megkezdeni. Egyetemünk csak úgy tudnak megbirkózni e bonyolult helyzettel, ha a középiskolákban is vizsgálatra kerül pedagógiánk módszertana.

Indokolt említést tenni arról a régen hangoztatott igényről is, hogy szocialista gondolkodású szakemberek kerüljenek ki egyetemünk, főiskolánk. Nem „hivatalból” szöveg erről és nem is azért, mert ezt az általános kíváncsiat valaki elfelejtette volna. De kedvezően alakulnak ki a feltételek és ezt indokolt újra hangsúlyozni. A marxista világnézet alapján kibontakoznak olyan tudományágak, amelyeket a korábbi évtizedekben nélkülöztünk. Ilyenek például az elméleti közgazdaságtan, a marxista esztétika, a pszichológia és pedagógia, szociológia, stb. E tudományágak kialakulása folytán lehetőség nyílik arra, hogy jobban megismerjük önmagunkat; nemzeti karakterünket, társadalmi, gazdasági viszonyainkat. Lekopnak rólunk azok a dogmák, amelyekről gyakran nem tudtuk jól érzékelni, ízlelni eleven, változó életünket és önmagunkat.

Kiépültek szocialista gazdasági és társadalmi viszonyaink. A nagy megrázkódtatással járó társadalmi átalakulások után az egyes társadalmi osztályok, rétegek és egyének megtalálták a helyüket, kiegyensúlyozott anyagi, szociális, morális és lelki viszonyok közé kerültek. A felnőtt lakosság és az ifjúság zöménél egyaránt elfogadott társadalmi berendezkedés a szocializmus. A végbemenő konszolidáció alapján — amely a lelkekig hatolt már — mind nagyobb és nagyobb erők foglalkoznak a szocialista nemzeti sors kérdéseivel. Üzemi munkás és tsz-paraszt a maga világában, az értelmiség és a diák szintén belső szükséglet alapján kezd érteni és érezni a hazát, a haza gondját és azt az igényt, amelyet vele szemben támaszt az élet. A kérdés lényege most az: milyen világnézeti alappal, milyen politikai érettséggel és a szocialista nemzet jövője iránti felelősséggel lépnek ki a következő nemzedék szellemi emberei az egyetemekről? Kapnak-e elég alapos indítást ahhoz, hogy majd meggyőződéssel formálják nemzetünk szocialista karakterét és ezt a hazát, népet őszinte szeretettel szolgálják, tudásukkal, tehetségükkel? Talán érzékelhető e sorokból, hogy itt most már minőségileg más igények jelentkeznek, mint akárcsak 5—6 esztendővel korábban.

Az egyetemi és főiskolai képzést fundamentálisan érinti a tudományos kutatómunka. Ennek fontosságát szükségtelen bizonygatni, hiszen néhány hónappal ezelőtt — először az országban — Szegeden kezdeményeztünk a jövő igényeit és lehetőségeit kutatva ebben a témakörben konferenciát. A következő években nagyobb szerepet kapnak egyetemi tanszékeink a tudományos kutatómunkában. A közeljövőben feltérképezik a kutatói területeket a népgazdasági feladatok megoldása, mint meghatározó igény szempontjából. Az új KK (külső kutatások)—rendelet serkenti az egyetemi tanszékeket a szerződéses, ipari és mezőgazdasági kutatómunka vállalására. Szegeden indokolt megállapítani, hogy melyek azok az iparágak és mezőgazdasági ágazatok, amelyekkel kutatási területeket, témákat alakíthatnak ki tanszékeink. Szintén vizsgálatra szorul az is, hogy például egy szociológiai kutatócsoport kiépítésének milyenek a személyi és tárgyi feltételei. Mindkét területen érdemben tud segíteni a SZAB elnöksége.

A tudományos kutató-munka alapján alakultak ki egyetemünk tradicionális és új tudományos iskolák. Ezeknek az értékük, jelentőségük igen nagy. Csupán az igény — és most még kevésbé az aggodalom — hangján említem: megvan-e ezeknek az iskoláknak a következő évtizedekre szóló mai alapjuk? Mert ez legalább annyira szocialista nemzeti érdek, mint a kitűnő szakemberek képzése. Talán nem is lenne érdektelen megnézni, hogy középiskoláink közül hol és hogyan lehetne olyan tehetségeket felkutatni, akiknek kiváló képességei már az első, második osztályban jelentkeznek, s ezek már a tanszék vezetői és munkatársai foglalkoznának, bejárhatnának a tanszékekre. Eredményesebb és biztosabb lenne a tudományos káderek utánpótlása. Kevesebb lenne a véletlenszerűség és biztosabban növekedne a tényleges tudományos rang.

A felsőoktatásban jelentkező változtatások természetesen érintik a hallgatókat is. Differenciáltabb lesz az ösztöndíj-rendszer, nagyobb összegszerű eltérés alakul ki a kitűnő, jeles- és jórendű hallgatók ösztöndíjának összegei között. A szociális

támogatást a második évtől kezdődően szintén a tanulmányi eredményektől tesszük függővé. Változások lépnek életbe a kollégiumi térítések esetében, egész-, fél-, negyed-térítéses rendszer érvényesül az otthoni egy főre kimutatott jövedelem alapján. A menzai ellátásnál hasonló rendszert alakítanak ki egyetemeinken. A szociális juttatásoknál jobban figyelembe veszik a hallgató politikai, erkölcsi magatartását, jellemző tulajdonságait. A Népköztársasági Ösztöndíj összegét növelik, s az arra érdemes hallgató végzés után is kaphatja, amíg elhelyezkedik.

Lényeges kérdést old meg a közoktatási-ügyi kormányzat azzal, hogy a végzősök elhelyezkedése az eddigi központi irányítás helyett szabad pályázati rendszer útján történik. Az egyetem felelősségét is növeli ez a rendszer, hiszen a végzett hallgató elhelyezkedése nagymértékben függ majd a róla adott véleményezéstől, de elsősorban a végzős hallgató tehetségétől, szakmai és politikai képzettségétől, emberi magatartásától. Szükséges szót tenni, hogy nem képezzük „állásnélküli diplomásokat”. Megtörténhetik ugyan, hogy egy-egy végzős nem tud azonnal elhelyezkedni, ezért olyan gyakornoki állásokat létesítenek, amelyben dolgozhat addig, amíg végleges munkahelyhez jut. Jó lenne, ha nagyobb anyagi lehetőségekkel bírnánk, hogy több szellemi szakembert képezhessünk, mert legnagyobb nemzeti kincsünk (s ez minden népnél így van) a képzett, kiművelt szakemberek sokasága.

Persze a pályázati rendszer megszűnteti azt a helyzetet, amelyben azon lehetett fanyalogni, hogy „csak ilyen állást kapok én”? Voltak esetek, amikor olyan légkör alakult ki, mintha a végzős hallgató azzal tenne szívességet hazájának, hogy elvállalja a felkínált munkakört és hajlandó abban dolgozni. A következő években nagyobb becsülete lesz a pályázat útján elnyert munkakörnek, mint korábban az állam által felkínált munkahelyeknek.

Kiderült, talán már az eddigiekből is, hogy nemcsak a gazdaság irányítóinak sokasodik meg a gondja: egyetemek, főiskolák vezető munkatársainak is lesz éppen elég dolga. Ezek már az önállóbb munkából adódó, felelősséget-növelő gondok. A szocialista építés irányításának, a közreműködő szellemi és fizikai erők megszokozódásának útján teszünk erőteljes lépést.

Az elmúlt két évtizedben a kommunista élharcosai voltak politikai elképzeléseink megvalósításának, s ott, ahol kellett, magyarázásának és védelmezésének. Nem kétséges, hogy a következő években is így lesz. Csakhogy most már olyan egészséges politika uralkodik, amelyben jól érzi magát a kommunista és a pártönkízüli egyaránt, hiszen politikánk kifejezi a magyar munkásság, parasztság és értelmiség érdekeit. Ebből a szempontból össznépi-nemzeti érdekeket képvisel. A kommunistáknak nagyon sok őszinte segítőtársuk van az egyetemeken is. Most az együttműködésre igen nagy szükség van az őszinteség jegyében. Az együttműködést azonban elvi alapon lehet tartóssá tenni. Ehhez viták kellenek ott, ahol még nem értik megfelelően elképzeléseinket. Mindig nagy türelmet és nagy figyelmet tanúsítunk a vitákban, mert azt tartjuk, hogy légkörük mutatója egyben annak az egészséges politizálásnak, amely jellemzi egyetemünket is. Ezt a politizáló légkört fejlesztjük most tovább, hogy minél több egyetemi dolgozó támogassa elképzeléseinket. Ez lehetséges, hiszen mi nem parancsszóval és diktátumokkal dolgozunk hatalmi pozícióból, hanem az egyenrangú és egyenjogú emberek között érvekkel, meggyőző szóval.

A megyei és a városi pártszervek segítik és támogatják egyetemünk vezetőit, oktatóit, kutatóit abban a felelősségteljes, nagy munkában, amelyet a következő években végeznek.